

Rake vingers

Wieke Karsten

Foutloos kunnen spelen is belangrijk. Het is namelijk een hoorbaar bewijs van kwaliteit. Hoe belangrijk het is, blijkt als je aan fluitstudenten vraagt wat ze vooral studeren. Negen van de tien antwoorden: techniek. En dan kijken ze vervolgens naar hun vingers.

Dat is om meerdere redenen opmerkelijk. Ten eerste: als je naar het ambacht fluitspelen kijkt, dan is vinger-techniek maar een klein onderdeel van het geheel. Immers, adem, houding, toonvorming, articulatie en embouchure horen net zo goed bij het ambacht als de vingers.

Ten tweede heeft het spelen van foute noten zelden iets met de vingers te maken! Natuurlijk, de vingers gaan naar beneden of naar boven, zij beroeren de kleppen, maar dat is een simpele beweging. Zeker als je dit vergelijkt met de vingervlugheid van een violist of pianist. Het spelen van de (juiste) noten komt uit een andere bron, en de oplossing van enig probleem ligt derhalve bij de opdrachtgever: de hersenen.

Het werkt als volgt. Ergens vanuit de hersenen gaat een signaal naar de vingers dat ze moeten bewegen (net zoals mijn vingers zich hebben moeten bewegen om deze column te typen). Daaraan vooraf gaat een waarneming door de ogen en de oren. Simpel gezegd zien de ogen een bepaalde notenbrij op papier staan en geven dit door aan de hersenen. De hersenen vertalen deze notenbrij naar vingerbewegingen. Naast de ogen kunnen ook de oren zo'n commando op gang brengen. De oren horen iets, de hersenen vertalen dit en je kunt het spelen. De twee zintuigen werken ook samen: tijdens het lezen van de notenbrij wordt er meteen een klankvoorstelling gevormd.

Maar niet alleen de ogen en de oren initiëren deze vingerbeweging, de hersenen helpen ook mee door de notenbrij te begrijpen: cognitie. Een getrainde cognitie vormt als het ware een vangnet van tonaliteit. Door toonladders, akkoorden en liedjes door alle toonsoorten heen te studeren (kunnen en kennen) maak je dit vangnet steeds steviger. Hieruit volgt dat het spelen van atonale muziek veel moeilijker is; daar is dit vangnet immers niet op gemaakt.

Om foutloos te kunnen spelen zou je dus steeds een foutenanalyse moeten maken. Waarom speelt iemand, bijvoorbeeld je leerling, een foute noot? Leest hij wel correct (voortekens vergeten, verkeerde plaats in de notenbalk, derde register), weet hij hoe het moet

klinken (kan hij het nazingen) en begrijpt hij wat er staat?

Echte leesfouten bestaan: bijvoorbeeld dat de ogen van de leerling blijven 'hangen' bij elke noot die hij speelt. Veel beter zou het zijn om in groepjes te lezen (drie tot zes noten) of om vooruit te lezen, zoals we ook bij het lezen van woorden en zinnen geleerd hebben. De ogen helpen de hersenen om in de notenchaos de orde te bewaren.

Vingerfouten komen natuurlijk ook voor. Dan hebben we het vooral over meerdere lastige grepen (met name in het derde register) na elkaar. Greepwisselingen; sommige vingers zijn te langzaam. Dit kun je studeren. Het leuke is trouwens dat de meeste leerlingen, als ze zich hiervan bewust worden, denken dat het ligt aan het op tijd neerzetten van de vingers, maar meestal blijkt het aan het optillen van de ring- en de middelvingers te liggen. Door op een intelligente manier vingertechniek te studeren (zorgvuldige bewegingen, langzaam en snel) knoopt je weer een ander vangnet waar je hersenen op kunnen vertrouwen.

Maar misschien wel de belangrijkste oorzaak van foute noten ligt bij spanning: de speler reageert fysiek en mentaal als het moeilijk wordt. Hij verlamt van angst en verstijft zijn spieren als hij bang is voor een bepaalde passage. Hij gaat te hard werken als de noten in het derde register liggen en hij spant z'n spieren als het hard of juist heel zacht is. Deze stress en spierspanning blokkeren een ontspannen vingerbeweging en de sturende werking door de hersenen. Waardoor al onze pogingen om foutloos te spelen weer teniet worden gedaan. Het studeren van een ontspannen speelstijl zou dan het doel moeten zijn, met als bijkomend voordeel foutloos spelen.

En daarover later meer...

Reacties: wr.karsten@planet.nl

